

WYMAGANIA EDUKACYJNE POTRZEBNE DO UZYSKANIA POSZCZEGÓLNYCH ŚRÓDROCZNYCH I KOŃCOWOROCZNYCH OCEN Z JĘZYKA POLSKIEGO W KLASIE VIII

Na daną ocenę obowiązują uczenia również wymagania na wszystkie oceny niższe oraz te, które należało spełnić w poprzednich latach. Każdy uczeń zobowiązany jest przeczytać wszystkie obowiązujące lektury i znać ich treść.

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, którego wyniki nie osiągają poziomu wymagań koniecznych, w związku z tym nie jest w stanie, nawet z pomocą nauczyciela, wykonać zadań o niewielkim stopniu trudności. Brak wiedzy i umiejętności wyklucza osiągnięcie nawet minimalnego postępu.

Sprawności	Wymagania edukacyjne			
	ocena: dopuszczający	ocena: dostateczny	ocena: dobry	ocena: bardzo dobry
	Uczeń:			
Kształcenie literackie i kulturowe				
SŁUCHANIE	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie większość poleceń • uważnie słucha wypowiedzi kolegów i nauczyciela, wyraża prośbę o powtórzenie wypowiedzi • słucha nagrania wzorcowej recytacji • mówi na temat najważniejszych treści wysłuchanego utworu • rozpoznaje typowe fragmenty informacyjne i perswazyjne w wysłuchanym tekście • rozpoznaje emocje towarzyszące osobie wypowiadającej się, rozumie ogólny sens jej wypowiedzi 	<ul style="list-style-type: none"> - świadomie uczestniczy w sytuacji komunikacyjnej przez uważne słuchanie wypowiedzi innych jej uczestników, rozumie większość wypowiedzi, reaguje na wypowiedzi kolegów i nauczyciela, m.in. prosi o ich powtórzenie, wyjaśnienie - określa tematykę wysłuchanego utworu, ocenia wartość wysłuchanego tekstu, wybiera z wysłuchanego tekstu potrzebne informacje - rozróżnia teksty o charakterze informacyjnym i perswazyjnym 	<ul style="list-style-type: none"> • uważnie słucha i rozumie wypowiedzi kolegów i nauczyciela, żywo reaguje na wypowiedzi kolegów i nauczyciela, m.in. prosi o ich powtórzenie, uzupełnienie, wyjaśnienie • słucha nagrań recytacji utworów poetyckich i prozatorskich oraz dostrzega środki wyrazu artystycznego tekstu • wskazuje w tekstach treści informacyjne i perswazyjne 	<ul style="list-style-type: none"> • aktywnie słucha i rozumie wypowiedzi kolegów i nauczyciela jako uczestnik różnych sytuacji mówienia w czasie zajęć lekcyjnych, analizuje treść i kompozycję wypowiedzi innych, poprawność językową i stylistyczną • słucha nagrań recytacji utworów poetyckich i prozatorskich oraz ocenia zabiegi związane z prezentacją walorów artystycznych tekstu • interpretuje wysłuchany tekst, uwzględniając intencję jego

		<p>- podejmuje próby rozpoznania intencji nadawcy wysłuchanego utworu, w tym aluzję, sugestię, manipulację</p> <p>- rozpoznaje w typowych tekstach i sytuacjach komizm, kpinę i ironię jako wyraz intencji wypowiedzi</p>	<p>•analizuje i rozpoznaje intencję nadawcy wysłuchanego utworu, w tym aluzję, sugestię, manipulację</p> <p>•rozpoznaje komizm, kpinę i ironię jako wyraz intencji wypowiedzi</p>	<p>nadawcy, w tym aluzję, sugestię, manipulację</p> <p>•analizuje i omawia w wysłuchanych utworach elementy komizmu, kpiny i ironii jako wyraz intencji wypowiedzi</p>
<p>CZYTANIE UTWORÓW LITERACKICH I ODBIÓR TEKSTÓW KULTURY</p>	<ul style="list-style-type: none"> •rozdziela fikcję i kłamstwo •wie, czym są perswazja, sugestia, ironia, rozpoznaje je w typowych tekstach i sytuacjach •zauważa wybrane elementy tragizmu i komizmu w dziele literackim •wskazuje nadawcę i adresata wypowiedzi •dostrzega i krótko omawia główne motywy postępowania bohaterów •odczytując sens utworu, dostrzega wartości, takie jak przyjaźń, wierność, patriotyzm; •czyta utwory liryczne i dostrzega cechy liryki jako rodzaju literackiego •zna gatunki należące do liryki: sonet, pieśń, tren, hymn, fraszka •odróżnia osobę mówiącą w wierszu od autora tekstu, bohatera utworu od podmiotu lirycznego •wymienia środki wyrazu artystycznego wypowiedzi: epitet, uosobienie, ożywienie, neologizm, prozajizm, eufemizm, inwokację, pytanie retoryczne, apostrofę, anaforę, po- 	<ul style="list-style-type: none"> •podejmuje próby samodzielnego odczytania różnych tekstów współczesnych i dawnych na poziomie przerośnym, podejmuje próby odczytania ich w różnych kontekstach •rozumie znaczenie archaizmów i wyrazów należących do gwar obecnych w tekstach literackich lub odszukuje ich znaczenie w przypisach •odczytuje tekst literacki i inne dzieła sztuki (np. obraz, rzeźbę, grafikę, fotografię) na poziomie dosłownym i przerośnym, przy niewielkiej pomocy określa temat utworu i poruszony problem, odnosi się do najważniejszych kontekstów, np. biograficznego, historycznego, kulturowego •zauważa i rozumie podstawowe emocje oraz argumenty zawarte w wypowiedziach, a także tezę, argumenty i przykłady w wypowiedzi •samodzielnie wskazuje najważniejsze informacje zawarte w tekście, przytacza opinie •odróżnia opinię od faktu, fikcję od 	<ul style="list-style-type: none"> •samodzielnie odczytuje większość tekstów współczesnych i dawnych na poziomie przerośnym, a w ich odczytaniu odnosi się do różnych kontekstów czyta płynnie, stosując się do zasad poprawnej interpunkcji, akcentowania i intonacji •rozumie znaczenie archaizmów i wyrazów należących do gwar obecnych w tekstach literackich, odszukuje ich znaczenie w przypisach •interpretuje tekst literacki i inne dzieła sztuki (np. obraz, rzeźbę, grafikę, fotografię) na poziomie dosłownym i przerośnym, określa temat utworu i różnorakie poruszone w nim problemy, interpretuje tytuł utworu, odnosi się do najważniejszych kontekstów, np. biograficznego, 	<ul style="list-style-type: none"> •samodzielnie odczytuje teksty współczesne i dawne na poziomie przerośnym i symbolicznym, interpretuje je w różnych kontekstach, czyta płynnie, stosując się do zasad poprawnej interpunkcji, akcentowania i intonacji oraz uwzględnia budowę wersyfikacyjną, a także organizację rytmiczną utworu poetyckiego •rozumie znaczenie archaizmów i wyrazów należących do gwar obecnych w tekstach literackich, odszukuje ich znaczenie w przypisach lub innych źródłach, odróżnia archaizm od archaizacji •analizuje tekst literacki i inne dzieła sztuki (np. obraz, rzeźbę, grafikę) na poziomie dosłownym, przerośnym i symbolicznym, określa temat utworu i poruszone problemy, ustosunkowuje się do nich,

równanie, porównanie homeryckie, archaizację, kolokwializm – potrafi je wskazać

z pomocą nauczyciela

- dostrzega obrazy poetyckie w utworze, potrafi krótko je opisać
- czyta utwory epickie i zna cechy epiki jako rodzaju literackiego, wymienia gatunki należące do epiki – opowiadanie, powieść (i jej odmiany), legendę, baśń, przypowieść (parabolę), mit, nowelę, bajkę pamiętnik, dziennik, fantasy, epopeję
- zna elementy rytmizujące wypowiedź – wers, rym, strofa, refren
- wymienia elementy konstrukcyjne świata przedstawionego w utworze
- wskazuje w utworze bohaterów głównych i drugoplanowych, wątek główny i poboczny, omawia zdarzenia wchodzące w skład akcji utworu
- odróżnia narratora od autora tekstu i bohatera utworu
- rozdziela narrację pierwszo- i trzecioosobową
- rozpoznaje w tekście epickim fragmenty opowiadania i opisu
- wskazuje tytuł, podtytuł, motto, punkt kulminacyjny
- zna cechy komiksu, piosenki
- odróżnia dramat od innych rodzajów literackich, wskazuje elementy dramatu: akt, scena, tekst główny,

kłamstwa oraz fikcję od rzeczywistości, rozumie znaczenie terminów realizm i fantastyka

- dostrzega w analizowanym tekście perswazję, sugestię, ironię i nieskomplikowane aluzje
- wskazuje elementy tragizmu i komizmu w dziele literackim, rozumie sytuację, w jakiej znajdują się bohaterowie
- identyfikuje nadawcę i adresata wypowiedzi i określa ich główne cechy
- dostrzega i omawia główne motywy postępowania bohaterów
- identyfikuje w tekście poetyckim cechy liryki
- rozdziela takie gatunki liryczne, jak pieśń, hymn, sonet, tren, fraszka
- charakteryzuje osobę mówiącą w wierszu i bohatera wiersza, nie utożsamia ich z autorem
- wskazuje środki wyrazu artystycznego wypowiedzi: neologizm, prozaizm, eufemizm, inwokację, pytanie retoryczne, apostrofę, anaforę, porównanie, porównanie homeryckie, archaizację, kolokwializm
- wyodrębnia w tekście obrazy poetyckie i omawia sposób obrazowania
- odróżnia cechy gatunkowe noweli,

historycznego, kulturowego

- rozumie i omawia podstawowe emocje oraz argumenty zawarte w wypowiedziach, a także tezę, argumenty i przykłady w wypowiedzi
- odczytuje informacje zawarte w tekście, przytacza i sensownie komentuje opinie
- odróżnia opinię od faktu, fikcję od kłamstwa, fikcję od rzeczywistości w tekstach literackich i dziennikarskich, stosuje te rozróżnienia w praktyce, płynnie stosuje terminy: realizm i fantastyka
- analizuje w tekście manipulację, perswazję, sugestię, ironię, aluzję, nazywa je
- omawia elementy tragizmu i komizmu w dziele literackim, rozumie sytuację, w jakiej się znajdują bohaterowie
- charakteryzuje nadawcę i adresata wypowiedzi
- dostrzega i wyjaśnia motywy postępowania boha-

•dąży do zrozumienia ich złożoności i niejednoznaczności, samodzielnie interpretuje tytuł utworu, odnosi się do kontekstów, np. biograficznego, historycznego, kulturowego

- zauważa, rozumie i omawia emocje oraz argumenty zawarte w wypowiedziach, a także tezę, argumenty i przykłady w wypowiedzi, polemizuje z nimi
- interpretuje informacje zawarte w tekście, przytacza i komentuje opinie, odnosząc się do nich
- odróżnia prawdę od prawdopodobieństwa, wskazuje elementy biograficzne i autobiograficzne w dziełach literackich, odróżnia je od wspomnień i pamiętnika lub dziennika; płynnie stosuje terminy realizm i fantastyka
- ustosunkowuje się do różnych sposobów oddziaływania tekstu na odbiorcę, takich jak perswazja, sugestia, ironia, aluzja, wartościowanie, manipulacja itp., płynnie stosuje ww. terminy
- całościowo omawia elementy tragizmu i komizmu w dziele literackim, rozumie złożone

	<p>didaskalia, monolog (w tym monolog wewnętrzny) i dialog; zna podział dramatu na tragedię, komedię i dramat właściwy</p> <ul style="list-style-type: none"> •czyta scenariusze, rozumiejąc ich specyficzną budowę i treść •potrafi zakwalifikować znane mu teksty jako baśń, bajkę, legendę, mit, nowelę, pamiętnik, dziennik, balladę i satyrę •posługuje się spisem treści, cytatem z poszanowaniem praw autorskich •odróżnia tekst literacki od naukowego i popularnonaukowego, z pomocą nauczyciela wyszukuje najważniejsze informacje w tekście popularnonaukowym, naukowym, publicystycznym •wymienia gatunki dziennikarskie: wywiad, felieton, artykuł, reportaż •z pomocą nauczyciela wskazuje symbole i alegorie w omawianych tekstach kultury •zna terminy adaptacja filmowa i adaptacja teatralna •wymienia osoby uczestniczące w procesie powstawania przedstawienia teatralnego oraz filmu (reżyser, aktor, scenograf, charakteryzator, scenarzysta, kostiumolog) •zauważa najważniejsze związki między dziełem literackim a innym tekstem kultury 	<p>powieści (i jej gatunków), opowiadania, legendy, baśni, przypowieści (paraboli), mitu, bajki, pamiętnika, dziennika, fantasy, epopei</p> <ul style="list-style-type: none"> •identyfikuje elementy świata przedstawionego w utworze •omawia fabułę, odróżnia fabułę utworu od akcji •analizuje funkcję podtytułu, motta, puenty, punktu kulminacyjnego w utworach •omawia i analizuje elementy komiksu, piosenki •określa rodzaj narracji w tekście (pierwszoosobowa, trzecioosobowa) •wyodrębnia w tekście epickim fragmenty opowiadania i opisu •rozpoznaje cechy dramatu jako rodzaju literackiego w tekście, stosuje w praktyce słownictwo dotyczące dramatu: akt, scena, tekst główny, didaskalia, monolog (w tym monolog wewnętrzny) i dialog, zna najważniejsze cechy tragedii komedii i dramatu właściwego, potrafi zakwalifikować typowe utwory dramatyczne do poszczególnych rodzajów dramatu •czyta z podziałem na role i ze zrozumieniem dialogi ze scenariuszy, rozumie budowę i treść dramatu 	<p>terów, ocenia ich zachowania i postawy w odniesieniu do ogólnie przyjętych zasad moralnych</p> <ul style="list-style-type: none"> •omawia w tekście poetyckim cechy liryki •identyfikuje utwory należące do takich gatunków lirycznych, jak pieśń, hymn, tren, sonet, fraszka; wskazuje ich cechy •charakteryzuje osobę mówiącą w wierszu i bohatera wiersza (jej sytuację, uczucia i stany), nie utożsamiając ich z autorem •przytacza środki wyrazu artystycznego wypowiedzi: neologizm, prozaizm, eufemizm, inwokację, pytanie retoryczne, apostrofę, anaforę, porównanie, porównanie homeryckie, archaizację, kolokwializm, określa ich funkcje w tekście •podejmuje próby interpretacji obrazów poetyckich •odróżnia i omawia cechy gatunkowe noweli, powieści (i jej gatunków), opowiadania, legendy, baśni, przypowieści (paraboli), mitu, bajki, pamiętnika, 	<p>sytuacje, w jakich znajdują się bohaterowie</p> <ul style="list-style-type: none"> •szczegółowo charakteryzuje nadawcę i adresata wypowiedzi, podaje odpowiednie fragmenty tekstu na potwierdzenie swych ustaleń •dostrzega i wyjaśnia złożone motywy postępowania bohaterów, wartościuje ich zachowania i postawy w odniesieniu do ogólnie przyjętych zasad moralnych, stara się unikać prostych, jednoznacznych ocen •wskazuje w tekstach cechy typowe dla liryki, epiki czy dramatu, cechy gatunkowe takich tekstów, jak pieśń, hymn, sonet, tren, fraszka •charakteryzuje osobę mówiącą w wierszu i bohatera wiersza (jej sytuację, uczucia i stany), podaje odpowiednie fragmenty tekstu na potwierdzenie swych ustaleń •analizuje środki stylistyczne, takie jak neologizm, prozaizm, eufemizm, inwokację, pytanie retoryczne, apostrofę, anaforę, porównanie, porównanie homeryckie, archaizację, kolokwializm, określa ich funkcje w tekście i wpływ na kształt i
--	---	--	---	---

	<ul style="list-style-type: none"> •wspólnie z innymi dokonuje przykładu intersemiotycznego tekstów kultury i interpretacji zjawisk społecznych w ramach różnych projektów grupowych •wie, czym jest aforyzm i anegdota •z pomocą nauczyciela wskazuje w cudzej wypowiedzi (w tym literackiej) elementy retoryki: powtórzenia, pytania retoryczne, apostrofy, wyliczenia, wykrzyknienia •identyfikuje styl oficjalny, nieoficjalny (potoczny), urzędowy (mówiony i pisany) i artystyczny 	<ul style="list-style-type: none"> •podaje przykłady utworów należących do literatury dydaktycznej, wymienia cechy bajki •wskazuje w balladzie i satyrze elementy typowe dla różnych rodzajów literackich •wyszukuje informacje w tekście popularnonaukowym, naukowym, publicystycznym, indeksie i przypisach, wykorzystuje do pracy spis treści •wyszukuje i zapisuje cytaty z poszanowaniem praw autorskich, sporządza prosty przypis •wymienia i rozpoznaje gatunki dziennikarskie: wywiad, felieton, artykuł, reportaż •analizuje proste symbole i alegorie występujące w poznanych tekstach kultury •rozpoznaje adaptację filmową i teatralną, wie, czym się one różnią od oryginalnego tekstu •określa rolę osób uczestniczących w procesie powstawania przedstawienia teatralnego oraz filmu (reżyser, aktor, scenograf, charakterystyczny, scenarzysta, producent, operator, dźwiękowiec, rekwizytor, inspicjent, sufler, statysta, oświetleniowiec, kostiumolog) •dostrzega związki między dziełem literackim a innym tekstem kultury (np. obrazem, plakatem, dziełem 	<p>dziennika, epopei</p> <ul style="list-style-type: none"> •przedstawia i analizuje elementy świata przedstawionego w utworze, omawia ich funkcję w konstrukcji utworu •omawia wpływ rodzaju narracji na kształt utworu •w komiksach, piosenkach i innych tekstach kultury popularnej znajduje nawiązania do tradycyjnych wątków literackich i kulturowych •wyodrębnia w tekście epickim fragmenty np. charakterystyki pośredniej i bezpośredniej, opisu przeżyć, tekstów użytkowych •wymienia cechy dramatu jako rodzaju literackiego, stosuje w praktyce słownictwo dotyczące dramatu: akt, scena, tekst główny, didaskalia, monolog (w tym monolog wewnętrzny) i dialog, zna cechy tragedii i dramatu właściwego, potrafi zakwalifikować utwory dramatyczne do poszczególnych rodzajów dramatu 	<p>wymowę utworu</p> <ul style="list-style-type: none"> •wnikliwie omawia obrazy poetyckie obecne w tekście •odróżnia i omawia cechy gatunkowe noweli, powieści (i jej gatunków), opowiadania, legendy, baśni, przypowieści (paraboli), mitu, bajki, pamiętnika, dziennika, fantasy, epopei, podaje odpowiednie fragmenty tekstu na potwierdzenie swych ustaleń •przedstawia i szczegółowo analizuje elementy świata przedstawionego w utworze, omawia ich funkcję w konstrukcji utworu •stosuje w praktyce słownictwo dotyczące dramatu: akt, scena, tekst główny, didaskalia, monolog (w tym monolog wewnętrzny) i dialog, zna cechy tragedii, komedii i dramatu właściwego, potrafi zakwalifikować utwory dramatyczne do poszczególnych rodzajów dramatu, odróżnia dramat od inscenizacji i adaptacji •proponuje własną interpretację głosową dialogów ze scenariuszy, rozumie budowę i treść dramatu •omawia cechy literatury dydaktycznej, podaje przykłady
--	--	---	---	--

		<p>muzycznym, rzeźbą)</p> <ul style="list-style-type: none"> •wspólnie z innymi lub samodzielnie dokonuje przekładu intersemiotycznego tekstów kultury i interpretacji wybranych zjawisk społecznych oraz prezentuje je w ramach różnych projektów grupowych •rozpoznaje aforyzm i anegdotę •w cudzej wypowiedzi (w tym literackiej) zauważa elementy retoryki: powtórzenia, pytania retoryczne, apostrofy wyliczenia, wykrzyknienia •rozpoznaje językowe i pozajęzykowe środki perswazji, np. w reklamie prasowej •dostrzega funkcje środków pozajęzykowych w sztuce teatralnej i filmie •rozpoznaje na typowych przykładach styl oficjalny, nieoficjalny (potoczny), urzędowy (mówiony i pisany) i artystyczny •potrafi nazwać, pejzaż, portret, scenę rodzajową, martwą naturę 	<ul style="list-style-type: none"> •interpretuje głosowo dialogi ze scenariuszy, rozumie budowę i treść dramatu •omawia cechy literatury dydaktycznej, wymienia cechy bajki •omawia w balladzie i satyrze elementy typowe dla różnych rodzajów literackich •wyszukuje informacje w tekście popularnonaukowym, naukowym, publicystycznym, indeksie i przypisach •wykorzystuje do pracy spis treści, wyszukuje i zapisuje cytaty z poszanowaniem praw autorskich, sporządza przypis, wyszukuje i porównuje informacje w różnych tekstach, m.in. popularnonaukowych i naukowych •dostrzega różnice stylu i intencji między tekstem literackim, naukowym i popularnonaukowym, wyszukuje w nich potrzebne informacje •wymienia i rozpoznaje gatunki dziennikarskie: wywiad, felieton, artykuł, 	<p>utworów należących do literatury dydaktycznej, wymienia cechy bajki</p> <ul style="list-style-type: none"> •wskazuje, jaką funkcję pełnią w balladzie i satyrze elementy typowe dla różnych rodzajów literackich •wyszukuje informacje w tekście popularnonaukowym, naukowym, publicystycznym, indeksie i przypisach; wykorzystuje do pracy spis treści, wyszukuje i zapisuje cytaty z poszanowaniem praw autorskich, sporządza przypis, wyszukuje i porównuje informacje w różnych tekstach, m.in. popularnonaukowych i naukowych – używa ich do własnych celów •ma świadomość różnic stylu i intencji między tekstem literackim, naukowym, popularnonaukowym i publicystycznym •wymienia i rozpoznaje gatunki dziennikarskie: wywiad, felieton, artykuł, reportaż; podaje cechy tych gatunków, uzasadnia przynależność tekstu prasowego do publicystyki; w wypowiedziach świadomie i konsekwentnie stosuje
--	--	--	--	---

			<p>reportaż, podaje cechy tych gatunków, uzasadnia przynależność tekstu prasowego do publicystyki</p> <ul style="list-style-type: none"> •analizuje i podejmuje próby odczytania symboli i alegorii występujących w poznanych tekstach kultury <p>ocenia adaptację filmową i teatralną, muzyczną i inne; krytycznie wypowiada się na jej temat, odwołując się do jej struktury i treści</p> <ul style="list-style-type: none"> •analizuje związki między dziełem literackim a innym tekstem kultury (np. obrazem, plakatem, dziełem muzycznym, rzeźbą) •samodzielnie dokonuje przekładu intersemiotycznego tekstów kultury i interpretacji wybranych zjawisk społecznych oraz prezentuje je w ramach różnych projektów grupowych •interpretuje aforyzm i anegdotę •w cudzej wypowiedzi (w tym literackiej) zauważa elementy retoryki: powtórzenia, pytania retoryczne, 	<p>nazwy gatunków publicystycznych; wie, czym publicystyka różni się od literatury</p> <ul style="list-style-type: none"> •analizuje i interpretuje symbole i alegorie występujące w tekstach kultury, określa ich funkcje •wie, czym się różni adaptacja od oryginalnego tekstu; analizuje zamysł pisarza i twórców adaptacji •określa i ocenia rolę osób uczestniczących w procesie powstawania przedstawienia teatralnego oraz filmu (reżyser, aktor, scenograf, charakteryzator, scenarzysta, producent, operator, dźwiękowiec, rekwizytor, inspicjent, sufler, statysta, oświetleniowiec, kostiumolog) •wnikliwie, korzystając z różnych źródeł informacji, analizuje związki między dziełem literackim a innym tekstem kultury (np. obrazem, plakatem, dziełem muzycznym, rzeźbą) •samodzielnie dokonuje przekładu intersemiotycznego tekstów kultury i interpretacji wybranych zjawisk społecznych oraz prezentuje je w ra-
--	--	--	---	---

			<p>apostrofy wyliczenia, wykrzyknienia; analizuje wybrane z nich</p> <ul style="list-style-type: none"> •analizuje i omawia językowe i pozajęzykowe środki perswazji, np. w reklamie •analizuje funkcje środków pozajęzykowych w sztuce teatralnej i filmie •wyróżnia w tekście cechy stylu oficjalnego, nieoficjalnego (potocznego), urzędowego (mówionego i pisanego) i artystycznego •interpretuje pejzaż, portret, scenę rodzajową, martwą naturę; wie, czym się różnią, dostrzega ważne elementy i wybrane konteksty dzieła malarskiego 	<p>mach różnych projektów, samodzielnych lub grupowych, podejmuje w nich tematy związane z historią, filozofią, sztuką</p> <ul style="list-style-type: none"> •interpretuje aforyzm i anegdotę •w cudzej wypowiedzi (w tym literackiej) analizuje i omawia elementy retoryki: powtórzenia, pytania retoryczne, apostrofy, wyliczenia, wykrzyknienia •wnikliwie analizuje językowe i pozajęzykowe środki perswazji (np. w reklamie prasowej), reaguje adekwatnie do nich, nie ulega im niepotrzebnie •dostrzega i omawia funkcje środków pozajęzykowych w sztuce teatralnej i filmie •wskazuje elementy stylu oficjalnego, nieoficjalnego (potocznego), urzędowego (mówionego i pisanego) i artystycznego w tekstach, np. literackich, i określa ich funkcję •interpretuje pejzaż, portret, scenę rodzajową, martwą naturę; wybiera i omawia konteksty związane z analizowanym dziełem
--	--	--	--	---

<p>Tworzenie wypowiedzi (elementy retoryki, mówienie i pisanie)</p>	<ul style="list-style-type: none"> •pisze na temat, stara się zachować poprawność językową, ortograficzną i interpunkcyjną tekstu •zna najważniejsze zasady interpunkcji zdania pojedynczego, złożonego i wielokrotnie złożonego, stara się je stosować w praktyce, popełnione błędy nie uniemożliwiają zrozumienia całości tekstu, •układa tekst o trójdzielnej kompozycji z uwzględnieniem akapitów, stosuje cytaty •stara się o estetyczny zapis wypowiedzi •sporządza w różnych formach notatkę dotyczącą wysłuchanej wypowiedzi •redaguje zrozumiałe ogłoszenie, zaproszenie, zawiadomienie, pozdrowienia, życzenia, gratulacje, dedykację, uwzględniając w nich najważniejsze, niezbędne elementy oraz właściwy zapis graficzny •tworzy plan dłuższej wypowiedzi •formułuje treść sms-a, e-maila, starając się o ich poprawny zapis ortograficzny, dodaje komentarz do przeczytanej informacji elektronicznej •streszcza, skraca tekst (w tym tekst popularnonaukowy), poprawnie przytaczając większość zagadnień •pisze schematyczny opis, charakterystykę, sprawozdanie, list nieoficjalny i oficjalny 	<ul style="list-style-type: none"> •pisze na temat, starając się zachować przejrzystą kompozycję logicznej i spójnej wypowiedzi, pisze teksty zrozumiałe i klarowne, wyraża opinię i podaje argumenty na poparcie własnego stanowiska •wykazuje dbałość o poprawność językową, stylistyczną, ortograficzną i interpunkcyjną tekstu, zna najważniejsze zasady interpunkcji zdania pojedynczego, złożonego i wielokrotnie złożonego, stara się je stosować w praktyce •układa tekst o trójdzielnej kompozycji, stosuje akapity, dba o spójne nawiązania między poszczególnymi częściami wypowiedzi •wykazuje dbałość o estetykę zapisu •sporządza w różnych formach notatkę dotyczącą treści przeczytanego tekstu •redaguje ogłoszenie, zaproszenie, zawiadomienie, pozdrowienia, życzenia, gratulacje, dedykację, uwzględniając w nich z reguły wszystkie elementy i właściwy zapis graficzny •tworzy plan ramowy i szczegółowy dłuższej wypowiedzi •formułuje treść sms-a, e-maila, stosując poprawny zapis ortogra- 	<ul style="list-style-type: none"> •pisze na temat, stosując przejrzystą kompozycję logicznej wypowiedzi, polemizuje ze stanowiskiem innych, formułuje rzeczowe argumenty poparte przykładami •zachowuje poprawność językową, stylistyczną, ortograficzną i interpunkcyjną tworzonego tekstu, stosuje najważniejsze zasady interpunkcji zdania pojedynczego, złożonego i wielokrotnie złożonego, pisze przeważnie teksty wyczerpujące temat, zrozumiałe, klarowne •układa tekst o trójdzielnej kompozycji z uwzględnieniem akapitów, stosuje cytaty i potrafi go wprowadzić do tekstu, pamiętając o cudzysłowie oraz nawiązaniu, dba o spójne nawiązania między poszczególnymi częściami wypowiedzi, w tym w przemówieniu •zachowuje estetykę zapisu •dobiera formę notatki dotyczącej wysłuchanej wy- 	<ul style="list-style-type: none"> •pisze wyczerpująco i na temat, stosując funkcjonalną, urozmaiconą kompozycję, logikę wypowiedzi •zachowuje poprawność językową, stylistyczną, ortograficzną i interpunkcyjną tworzonego tekstu, stosuje zasady interpunkcji zdania pojedynczego, złożonego i wielokrotnie złożonego, pisze teksty wyczerpujące temat, zrozumiałe, klarowne •zachowuje przemyślaną, trójdzielną kompozycję dłuższej wypowiedzi, w tym w przemówieniu; konsekwentnie i logicznie stosuje akapity, dba o spójne, ciekawe nawiązania między poszczególnymi częściami wypowiedzi •zachowuje estetykę zapisu, jego teksty są poprawne, przejrzyste i czytelne •posługując się bogatym słownictwem, poprawnie redaguje różne formy wypowiedzi, m.in. opowiadanie z elementami dialogu i monologu, opisu, charakterystyki, zróżnicowane stylistycznie i funkcjonalnie opisy, recenzję i notatkę (różnorodne postaci)
--	--	--	---	---

<ul style="list-style-type: none"> •tworzy krótką wypowiedź o charakterze argumentacyjnym •w rozprawce z pomocą nauczyciela formułuje tezę, hipotezę oraz argumenty, odróżnia przykład od argumentu, wnioskuje, stara się stosować właściwe rozprawce słownictwo •pisze proste opowiadanie odtwórcze i twórcze; wie, jak umieścić dialog w tekście •stosuje narrację pierwszo- i trzecioosobową •opisuje i charakteryzuje siebie, postaci rzeczywiste i fikcyjne, porównuje wybrane cechy bohaterów literackich i rzeczywistych •pisze swój życiorys, CV, a z pomocą nauczyciela podanie i list motywacyjny we własnej sprawie •przygotowuje prosty wywiad, zachowując jego układ (pytania – odpowiedzi) •opisuje elementy dzieła malarckiego, grafiki, plakatu, rzeźby, fotografii, wykorzystuje w nich z pomocą nauczyciela podane konteksty •wspólnie z innymi uczniami pisze scenariusz na podstawie dzieła literackiego lub twórczy, zapisuje w nim dialogi •pisze prostą, schematyczną recenzję książki/filmu/przedstawienia •mówi na temat 	<p>ficzny, dodaje poprawny komentarz do przeczytanej informacji elektronicznej</p> <ul style="list-style-type: none"> •streszcza, skraca, parafrazuje tekst (w tym tekst naukowy i popularnonaukowy), poprawnie i samodzielnie przytaczając większość zagadnień •pisze opis, charakterystykę, sprawozdanie, list nieoficjalny i oficjalny, zgodnie z cechami gatunkowymi tekstów •tworzy krótką wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, w rozprawce formułuje tezę, hipotezę oraz argumenty, dobiera przykłady do argumentów, podejmuje próbę wnioskowania, stosuje właściwe rozprawce słownictwo, rozróżnia rozprawkę z tezą od rozprawki z hipotezą •pisze opowiadanie odtwórcze i twórcze; umieszcza dialog w tekście •stosuje, w zależności od potrzeb tworzego przez niego tekstu, narrację pierwszo- lub trzecioosobową •w tekstach własnych wykorzystuje różne formy wypowiedzi, w tym opis sytuacji, opis przeżyć, charakterystykę •opisuje i charakteryzuje siebie, 	<p>powiedzi do własnych potrzeb</p> <ul style="list-style-type: none"> •redaguje poprawne ogłoszenie, zaproszenie, zawiadomienie, pozdrowienia, życzenia, gratulacje, dedykację, apel, uwzględniając w nich wszystkie elementy i właściwy zapis graficzny •tworzy plan ramowy i szczegółowy dłuższej wypowiedzi, uwzględniając w nim najważniejsze zagadnienia, zgodnie z funkcją tworzego tekstu •formułuje treść sms-a, e-maila, stosując poprawny zapis ortograficzny; dodaje poprawny komentarz do przeczytanej informacji elektronicznej •streszcza, skraca, parafrazuje tekst (w tym tekst naukowy i popularnonaukowy), poprawnie i samodzielnie przytaczając większość zagadnień, zgodnie z funkcją skraccanego czy przekształcanego tekstu •pisze poprawne opis, charakterystykę, sprawozdanie, list nieoficjalny i ofi- 	<ul style="list-style-type: none"> •redaguje poprawne ogłoszenie, zaproszenie, zawiadomienie, pozdrowienia, życzenia, gratulacje, dedykację, apel, uwzględniając w nich wszystkie elementy i właściwy zapis graficzny i funkcję tekstu •tworzy plan ramowy i rozbudowany szczegółowy dłuższej wypowiedzi •formułuje treść sms-a, e-maila, stosując poprawny zapis ortograficzny, dodaje trafny, przemyślany komentarz do przeczytanej informacji elektronicznej •streszcza, skraca, parafrazuje tekst (w tym tekst naukowy i popularnonaukowy), poprawnie i samodzielnie przytaczając zagadnienia •pisze opis, charakterystykę, sprawozdanie, list nieoficjalny i oficjalny, dziennik, pamiętnik, zgodnie z cechami gatunkowymi tekstów, stylizuje język, np. listu na język dawnych epok •tworzy wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, odwołując się do kontekstów, np. historycznego, biograficznego, kulturowego; w rozprawce
--	--	---	---

	<ul style="list-style-type: none"> •wyraża swoje zdanie i umie je krótko, ale logicznie uzasadnić •w tekstach mówionych zachowuje poprawność akcentowania wyrazów i zdań, dba o poprawną wymowę, nie popełnia wielu rażących błędów językowych, jego wypowiedź jest komunikatywna •wygłasza krótki monolog, podejmuje próbę wygłaszania przemówienia oraz próby uczestniczenia w dyskusji •wygłasza z pamięci tekst poetycki 	<p>postaci rzeczywiste i fikcyjne, porównuje najważniejsze cechy bohaterów literackich i rzeczywistych</p> <ul style="list-style-type: none"> •samodzielnie pisze swój życiorys, CV, podanie i list motywacyjny we własnej sprawie •przeprowadza i zapisuje wywiad, stosuje właściwy zapis graficzny •opisuje dzieło malarskie, grafikę, plakat, rzeźbę, fotografię z odniesieniem do odpowiednich kontekstów; odczytuje wybrane sensy przenośne w różnych tekstach kultury •pisze prosty scenariusz na podstawie dzieła literackiego lub twórczy, zapisuje w nim dialogi i didaskalia •pisze schematyczną recenzję książki/filmu/przedstawienia, uwzględniając w niej swoją opinię •płynnie mówi na podany temat, starając się zachować zasady poprawności językowej i stylistycznej •wyraża swoje zdanie i umie je logicznie uzasadnić, odnosi się do cudzych poglądów i poznanych idei •zna zasady poprawnej wymowy oraz norm dotyczących akcentowania wyrazów i zdań, zna wyjątki w akcentowaniu wyrazów •wygłasza poprawny monolog, krótkie przemówienie, stara się 	<p>cialny, dziennik, pamiętnik, zgodnie z cechami gatunkowymi tekstów i funkcją tekstu</p> <ul style="list-style-type: none"> •tworzy wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, w rozprawce formułuje tezę, hipotezę oraz argumenty, samodzielnie podaje przykłady do argumentów, wnioskuje, stosuje właściwe rozprawce słownictwo •w opowiadaniu odtwórczym i twórczym stosuje elementy charakterystyki pośredniej, wprowadza realia epoki w tekście odwołującym się do minionych epok •stosuje, w zależności od potrzeb tworzonego przez niego tekstu, narrację pierwszo- lub trzecioosobową •w tekstach własnych swobodnie wykorzystuje różne formy wypowiedzi, w tym opis sytuacji, opis przeżyć wewnętrznych, mowę zależną i niezależną w celu dynamizowania akcji i charakteryzowania bohatera 	<p>swobodnie formułuje tezę, hipotezę oraz wnikliwie argumenty; samodzielnie podaje przykłady do argumentów; wnioskuje, dobierając słownictwo właściwe rozprawce</p> <ul style="list-style-type: none"> •w opowiadaniu odtwórczym i twórczym indywidualizuje język bohatera, wprowadza niestandardowe rozwiązania kompozycyjne •w tekstach własnych swobodnie i celowo wykorzystuje różne formy wypowiedzi, w tym opis sytuacji, opis przeżyć wewnętrznych, mowę zależną i niezależną w celu dynamizowania akcji i charakteryzowania bohatera •wnikliwie opisuje i charakteryzuje siebie, postaci rzeczywiste i fikcyjne, porównuje cechy bohaterów literackich i rzeczywistych, ocenia i wartościuje ich zachowania i postawy w odniesieniu do ogólnie przyjętych norm moralnych •samodzielnie pisze życiorys, CV, podanie i list motywacyjny •przeprowadza i zapisuje wywiad, stosuje w nim właściwy zapis graficzny, dba o ciekawe
--	--	---	---	--

	<p>uczestniczyć w dyskusji</p> <ul style="list-style-type: none"> •uczestniczy w dyskusji zgodnie z zasadami kultury •rozdziela środki językowe w zależności od adresata wypowiedzi w oficjalnych i nieoficjalnych sytuacjach mówienia •zna i stosuje językowe sposoby osiągnięcia porozumienia, stosuje zasady etykiety językowej i przestrzega zasad etyki mowy •dostrzega zjawisko brutalności słownej, kłamstwo i manipulację •recytuje z pamięci tekst poetycki, podejmuje próbę interpretacji głosowej z uwzględnieniem tematu i wyrażanych emocji •uczestniczy w omówieniu recytacji własnej, koleżanek i kolegów 	<ul style="list-style-type: none"> •opisuje i charakteryzuje siebie, postaci rzeczywiste i fikcyjne, porównuje cechy bohaterów literackich i rzeczywistych •posługuje się stylem urzędowym, samodzielnie pisze swój życiorys, CV, podanie i list motywacyjny •przeprowadza i zapisuje wywiad, stosuje w nim właściwy zapis graficzny, stara się formułować ciekawe pytania, wykorzystuje zdobytą z różnych źródeł wiedzę na temat podjęty w rozmowie •opisuje dzieło malarskie, grafikę, plakat, rzeźbę, fotografię z odniesieniem do odpowiednich kontekstów; odczytuje sensy przenośne w wybranych tekstach kultury, podejmuje próbę interpretacji tekstu kultury, np. obrazu, plakatu, grafiki •pisze scenariusz na podstawie dzieła literackiego lub twórcy, zapisuje w nim dialogi i didaskalia •pisze recenzję książki/filmu/przedstawienia, uwzględniając w niej 	<p>pytania, wykorzystuje zdobytą z różnych źródeł wiedzę na temat podjęty w rozmowie</p> <ul style="list-style-type: none"> •opisuje dzieło malarskie, grafikę, plakat, rzeźbę, fotografię z odniesieniem do odpowiednich kontekstów; odczytuje sensy przenośne w wybranych tekstach kultury, interpretuje tekst kultury, np. obrazu, plakatu, grafiki •pisze scenariusz na podstawie własnych pomysłów •pisze wyczerpującą temat recenzję książki/filmu/przedstawienia, uwzględniając w niej swoją opinię i operując właściwym dla recenzji słownictwem, omawia krytycznie elementy tekstu kultury, stosując odpowiednio dobrane słownictwo •wyraża własne zdanie, trafnie polemizuje ze stanowiskiem innych, formułuje rzeczowe i samodzielne argumenty poparte celnie dobranymi przykładami, np. wprowadza cytaty z tekstów filozoficznych, sentencje, przysłowia na poparcie swojego stanowiska •stosuje się do zasad poprawnej wymowy oraz norm doty-
--	--	---	---

			<p>swoją opinię oraz podstawowe słownictwo związane z dziedziną recenzowanego zjawiska</p> <ul style="list-style-type: none"> •wyraża swoje zdanie i umie je logicznie uzasadnić, odnosi się do cudzych poglądów i poznanych idei •stosuje się do zasad poprawnej wymowy oraz norm dotyczących akcentowania wyrazów i zdań, zna i stosuje wyjątki w akcentowaniu wyrazów •wygłasza poprawny monolog, przemówienie, aktywnie uczestniczy w dyskusji •prezentuje w dyskusji swoje stanowisko, rozwija je odpowiednio dobranymi argumentami, świadome stosuje retoryczne środki wyrazu •uczestniczy w dyskusji zgodnie z zasadami kultury, logicznie formułuje argumenty •potrafi zastosować środki językowe w zależności od adresata wypowiedzi w oficjalnych 	<p>czących akcentowania wyrazów i zdań, zna i stosuje wyjątki w akcentowaniu wyrazów, unika regionalizmów i elementów gwary środowiskowej, które są niezgodne z normą językową</p> <ul style="list-style-type: none"> •wygłasza poprawny, ciekawy monolog, przemówienie, uczestniczy w dyskusji, posługując się wieloma środkami wyrazu •wyraża swoje zdanie i umie je logicznie uzasadnić, czynnie się odnosi do cudzych poglądów i poznanych idei •aktywnie uczestniczy w dyskusji, używając środków językowych wyrażających stosunek mówiącego do przedstawianych treści; nawiązując do wypowiedzi przedmówców, podejmuje próby prowadzenia dyskusji •dobiera i stosuje różnorodne środki językowe odpowiednio do sytuacji i odbiorcy oraz rodzaju komunikatu •prezentuje w dyskusji swoje stanowisko, rozwija je odpowiednio dobranymi, przemyślanymi argumentami, świadome stosuje retoryczne środki wyrazu
--	--	--	---	---

			<p>i nieoficjalnych sytuacjach mówienia</p> <ul style="list-style-type: none"> •zna i stosuje językowe sposoby osiągnięcia porozumienia, zasady etykiety językowej i przestrzega zasad etyki mowy •reaguje z zachowaniem zasad kultury na zjawisko brutalności słownej, kłamstwo i manipulację •recytuje z pamięci tekst poetycki, interpretując go z uwzględnieniem tematu i wyrażanych emocji •ocenia recytację własną, koleżanek i kolegów i przedstawia uzasadnienie swojej oceny 	<ul style="list-style-type: none"> •stosuje środki językowe w zależności od adresata wypowiedzi w oficjalnych i nieoficjalnych sytuacjach mówienia odpowiednio do sytuacji i odbiorcy oraz rodzaju komunikatu •zna i swobodnie stosuje językowe sposoby osiągnięcia porozumienia, zasady etykiety językowej i przestrzega zasad etyki mowy •reaguje swobodnie i z zachowaniem zasad kultury na zjawisko brutalności słownej, kłamstwo i manipulację •recytuje z pamięci teksty poetyckie, interpretując je głośowo z uwzględnieniem tematu i wyrażanych emocji oraz na przykład przez poprawne stosowanie pauz w tekście zawierającym przerwę •krytycznie ocenia recytację własną, koleżanek i kolegów; przedstawia rzeczowe, wnikliwe, bezstronne i życzliwe uzasadnienie swojej oceny •płynnie mówi na podany temat, zachowując zasady poprawności językowej i stylistycznej; udowadnia
--	--	--	--	---

				swoje racje za pomocą rzeczowych argumentów ułożonych w logiczny wywód
Kształcenie językowe (gramatyka języka polskiego, komunikacja językowa i kultura języka, ortografia i interpunkcja)	<ul style="list-style-type: none"> •zna podstawowe zasady ortograficzne (u, ó, ż, rz, ch, h, om, on, em, en, ą, ę, pisownia przedrostków, wielka i mała litera, zasady dotyczące pisowni zakończeń wyrazów, oznaczenia miękkości spółgłosek) i najważniejsze wyjątki od nich, stara się stosować je w praktyce, w razie problemów korzysta ze słownika ortograficznego •wie, czym jest błąd językowy, stara się stosować podstawowe zasady poprawności językowej, a w razie wątpliwości korzysta ze słowników, przede wszystkim słownika języka polskiego, słownika poprawnej polszczyzny oraz słownika frazeologicznego •ma podstawową wiedzę (stosuje ją w praktyce samodzielnie lub z niewielką pomocą) z zakresu gramatyki języka polskiego: <ul style="list-style-type: none"> – fonetyki – zna różnicę między głóską a literą; rozróżnia samogłoski i spółgłoski, głoski dźwięczne, bezdźwięczne (np. w parach p-b, t-d itd.), ustne, nosowe, twarde i miękkie; wie, na czym polega zjawisko 	<ul style="list-style-type: none"> •zna zasady ortograficzne (u, ó, ż, rz, ch, h, om, on, em, en, ą, ę, pisownia przedrostków, wielka i mała litera, zasady dotyczące pisowni zakończeń wyrazów, oznaczenia miękkości głosek) i wyjątki od nich, stosuje je w praktyce, w razie problemów korzysta ze słownika ortograficznego •dostrzega większość błędów językowych, korzysta z różnych źródeł, by je skorygować •stosuje w tworzonych tekstach podstawową wiedzę językową z zakresu fonetyki, słowotwórstwa, fleksji i składni •ma podstawową wiedzę i stosuje ją w praktyce na typowych przykładach z zakresu: <ul style="list-style-type: none"> – fonetyki – zna różnicę między głóską a literą; rozróżnia samogłoski i spółgłoski, głoski dźwięczne, bezdźwięczne, ustne, nosowe, twarde i miękkie; wskazuje upodobnienia pod względem dźwięczności i uproszczenia grup spółgłoskowych, utratę dźwięczności w wygłosie w poznanych przykładach, dostrzega rozbieżności między mową a pismem i zgodnie z 	<ul style="list-style-type: none"> •sprawnie stosuje w praktyce zasady ortograficzne (u, ó, ż, rz, ch, h, om, on, em, en, ą, ę, pisownia przedrostków, wielka i mała litera, zasady dotyczące pisowni zakończeń wyrazów, oznaczenia miękkości głosek), w razie wątpliwości korzysta ze słownika ortograficznego •koryguje błędy językowe w tworzonym przez siebie tekście, analizuje i porównuje przy tym wiedzę z różnych źródeł informacji •analizuje elementy językowe w tekstach kultury (np. w reklamach, plakacie, piosence), wykorzystując wiedzę o języku w zakresie fonetyki, słowotwórstwa, fleksji i składni •ma wiedzę, którą stosuje w praktyce, z zakresu: <ul style="list-style-type: none"> – fonetyki – zna różnicę między głóską a literą; rozróżnia samogłoski i spółgłoski, głoski dźwięczne, bezdźwięczne, 	<p>Umiejętnie stosuje wiedzę językową w zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • stosowania w praktyce zasad ortograficznych (u, ó, ż, rz, ch, h, om, on, em, en, ą, ę, pisownia przedrostków, wielka i mała litera, zasady dotyczące pisowni zakończeń wyrazów, oznaczenia miękkości głosek), korzysta ze słownika ortograficznego, by wyjaśnić wątpliwości dotyczące wyrazów rzadkich, o nietypowej pisowni •dostrzegania i korekty błędów językowych w tworzonym przez siebie tekście •analizy elementów językowych w tekstach kultury (np. w reklamach, plakacie, piosence), z wykorzystaniem wiedzy o języku w zakresie fonetyki, słowotwórstwa, fleksji i składni •ma wiedzę, którą płynnie stosuje w praktyce, z zakresu: <ul style="list-style-type: none"> – fonetyki – zna różnicę między głóską a literą; rozróżnia samogłoski i spółgłoski, głoski dźwięczne, bezdźwięczne,

upodobnień pod względem dźwięczności i uproszczeń grup spółgłoskowych, utraty dźwięczności w wygłosie, dostrzega rozbieżności między mową a pismem,
– **słowotwórstwa i słownictwa** – wie, czym są wyraz podstawowy i pochodny, podstawa słowotwórcza, formant, rdzeń, rodzina wyrazów i rozpoznaje je na przykładach omawianych na lekcji, rozumie różnicę między wyrazem pokrewnym a bliskoznacznym, dostrzega zróżnicowanie formantów pod względem ich funkcji, rozumie różnicę między realnym a słowotwórczym znaczeniem wyrazów, odróżnia typy wyrazów złożonych, zna typy skrótów i skrótowców oraz stosuje zasady interpunkcji w ich zapisie, zna i rozumie znaczenie wybranych przysłów, powiedzeń, frazeologizmów itp., z pomocą nauczyciela odróżnia synonimy, antonimy, homonimy, rozpoznaje wyrazy rodzime i zapożyczone, zna pojęcia treść i zakres wyrazu, język ogólnonarodowy, gwara, dialekt,
– **fleksji** – rozpoznaje na typowych przykładach części mowy: odmienne – rzeczownik (z podziałem na osobowy, nieosobowy, żywotny, nieżywotny, pospolity, własny), czasownik (dokonany,

tym zapisuje wyrazy, w których rozbieżności te występują,
– słowotwórstwa i słownictwa – wie, czym są wyraz podstawowy i pochodny, podstawa słowotwórcza, formant, rdzeń, rodzina wyrazów i rozpoznaje je na typowych przykładach; rozumie różnicę między wyrazem pokrewnym a bliskoznacznym, dostrzega zróżnicowanie formantów pod względem ich funkcji, rozumie różnicę między realnym a słowotwórczym znaczeniem wyrazów, odróżnia typy wyrazów złożonych, zna typy skrótów i skrótowców i stosuje zasady interpunkcji w ich zapisie, stosuje w swoich wypowiedziach przysłowia, powiedzenia, frazeologizmy itp., potrafi podać przykłady synonimów, homonimów, antonimów, wskazuje wyrazy rodzime i zapożyczone; rozumie różnicę między treścią a zakresem wyrazu, w parze wyrazów potrafi wskazać wyraz o bogatszej treści i mniejszym zakresie, a także o uboższej treści i większym zakresie, wyjaśnia pojęcia: język ogólnonarodowy, gwara, dialekt,
– fleksji – rozpoznaje części mowy: odmienne – rzeczownik (z

ustne, nosowe, twarde, miękkie; wskazuje upodobnienia pod względem dźwięczności i uproszczeń grup spółgłoskowych, zjawiska utraty dźwięczności w wygłosie, dostrzega rozbieżności między mową a pismem i zgodnie z tym zapisuje wyrazy, w których te rozbieżności występują,
– słowotwórstwa i słownictwa – rozpoznaje wyraz podstawowy i pochodny, podstawa słowotwórcza, formant, rdzeń, tworzy rodzinę wyrazów; odróżnia wyraz pokrewny od bliskoznacznego, stosuje poprawnie formanty do tworzenia wyrazów pochodnych, umie je nazwać, rozpoznaje wyrazy złożone słowotwórczo, wskazuje różnicę między realnym a słowotwórczym znaczeniem wyrazów; zna typy skrótów i skrótowców i stosuje zasady interpunkcji w ich zapisie, świadomie stosuje w swoich wypowiedziach popularne

ustne, nosowe, twarde, miękkie; wie, na czym polega zjawisko upodobnień pod względem dźwięczności, uproszczeń grup spółgłoskowych, utraty dźwięczności w wygłosie; ma świadomość rozbieżności między mową a pismem i świadomie to wykorzystuje, dbając o poprawność ortograficzną pisanych tekstów,
– słowotwórstwa i słownictwa – rozpoznaje wyraz podstawowy i pochodny, podstawa słowotwórcza, formant, rdzeń, tworzy rodzinę wyrazów; odróżnia wyraz pokrewny od bliskoznacznego, poprawnie stosuje formanty do tworzenia wyrazów pochodnych, umie je nazwać, rozpoznaje wyrazy złożone słowotwórczo, wskazuje różnicę między realnym a słowotwórczym znaczeniem wyrazów, zna typy skrótów i skrótowców oraz stosuje zasady interpunkcji w ich zapisie; świadomie stosuje w swoich wypowiedziach popularne przysłowia, powiedzenia, frazeologizmy we właściwym kontekście itp., rozróżnia synonimy, homonimy, anto-

niedokonany, czasownik w stronie czynnej, biernej i zwrotnej), przymiotnik, liczebnik (i jego rodzaje), potrafi je odmieniać, w wyrazach oddziela te-mat od końcówki; rozpoznaje na typowych przykładach nieodmienne części mowy – przysłówek (w tym odprzymiotnikowy), samodzielne i niesamodzielne (spójnik, partykuła, przyimek), stara się stosować wiedzę o częściach mowy w poprawnym zapisie: głosek dźwięcznych i bezdźwięcznych, przyimków, zakończeń czasowników, partykuły nie i -by z różnymi częściami mowy, zna imiesłow, z pomocą nauczyciela wyjaśnia zasady ich tworzenia i odmiany, – **składni** – rozpoznaje na typowych przykładach części zdania: podmiot, orzeczenie, przydawkę, dopełnienie, okolicznik, rozpoznaje związki wyrazów w zdaniu pojedynczym, a także zależności między zdaniami składowymi w zdaniu złożonym, przy pomocy nauczyciela wskazuje człon nadrzędny i podrzędny, wykorzystuje wiedzę o budowie wypowiedzenia pojedynczego i złożonego w przekształcaniu zdań pojedynczych na złożone i odwrotnie oraz wypowiedzeń z imiesłowowym równoważnikiem zdania na zdanie złożone i odwrotnie, rozpoznaje zdania

podziałem na osobowy, nieosobowy, żywotny, nieżywotny, pospolity, własny), czasownik (dokonany, niedokonany, czasownik w stronie czynnej, biernej i zwrotnej), przymiotnik, liczebnik (i jego rodzaje), potrafi je odmieniać, oddziela temat od końcówki w wyrazach, w których występują oboczności; rozpoznaje nieodmienne części mowy – przysłówek (w tym odprzymiotnikowy), samodzielne i niesamodzielne (spójnik, partykuła, przyimek), stara się stosować wiedzę o częściach mowy w poprawnym zapisie: głosek dźwięcznych i bezdźwięcznych, przyimków, zakończeń czasowników, partykuły nie i -by z różnymi częściami mowy, rozpoznaje imiesłow, zna zasady ich tworzenia i odmiany, – **składni** – rozpoznaje części zdania: podmiot, orzeczenie, przydawkę, dopełnienie, okolicznik, rozpoznaje związki wyrazów w zdaniu pojedynczym, a także zależności między zdaniami składowymi w zdaniu złożonym, wskazuje człon nadrzędny i podrzędny, wykorzystuje wiedzę o budowie wypowiedzenia pojedynczego i złożonego w przekształcaniu zdań pojedynczych na

przysłowia, powiedzenia, frazeologizmy we właściwym kontekście itp., różni synonimy, homonimy, antonimy, wskazuje wyrazy rodzime i zapożyczone; wyjaśnia różnice między treścią a zakresem wyrazu, różnicuje wyrazy ze względu na ich treść i zakres, odróżnia język ogólnonarodowy od gwary i dialektu, – **fleksji** – nazywa i odmienia odmienne części mowy: rzeczownik (z podziałem na osobowy, nieosobowy, żywotny, nieżywotny, pospolity, własny), czasownik (dokonany, niedokonany, czasownik w stronie czynnej, biernej i zwrotnej), przymiotnik, liczebnik (i jego rodzaje); oddziela temat od końcówki, także w wyrazach, w których występują oboczności; nazywa nieodmienne części mowy: przysłówek (w tym odprzymiotnikowy), samodzielne i niesamodzielne (spójnik, partykuła, przyimek, wykrzyknik); stosuje

nimy, wskazuje wyrazy rodzime i zapożyczone; wyjaśnia różnice między treścią a zakresem wyrazu, różnicuje wyrazy ze względu na ich treść i zakres, odróżnia język ogólnonarodowy od gwary i dialektu, – **fleksji** – swobodnie nazywa i odmienia odmienne części mowy (także w przypadku wyrazów podchwytliwych): rzeczownik (z podziałem na osobowy, nieosobowy, żywotny, nieżywotny, pospolity, własny), czasownik (dokonany, niedokonany, w stronie czynnej, biernej i zwrotnej), przymiotnik, liczebnik (i jego rodzaje), oddziela temat od końcówki, także w wyrazach, w których występują oboczności; nazywa nieodmienne części mowy (także w przypadku podchwytliwych wyrazów): przysłówek (w tym odprzymiotnikowy), samodzielne i niesamodzielne (spójnik, partykuła, przyimek, wykrzyknik), stosuje wiedzę o częściach mowy w poprawnym zapisie: głosek dźwięcznych i bezdźwięcznych, przyimków,

bezpodmiotowe, dokonuje przekształceń z mowy zależnej na niezależną i odwrotnie, sporządza wykresy typowych zdań pojedynczych, złożonych i wielokrotnie złożonych, wyodrębnia zdania składowe w typowych zdaniach złożonych i **wielokrotnie złożonych**, potrafi wymienić i określić na łatwych przykładach rodzaje zdań pojedynczych (rozwinęte i nierozwinęte, oznajmujące, rozkazujące, pytające, wykrzyknikowe), złożonych (współrzędnie i podrzędnie), odróżnia zdania, uwzględniając cel wypowiedzi: oznajmujące, pytające i rozkazujące, stosuje je w swoich wypowiedziach

- zna i próbuje stosować normy językowe i zasady grzecznościowe odpowiednie dla wypowiedzi publicznych

•wie, czym są manipulacja i prowokacja językowa

•zna językowe sposoby osiągnięcia porozumienia, intuicyjnie je stosuje

złożone i odwrotnie oraz wypowiedzeń z imiesłowowym równoważnikiem zdania na zdanie złożone i odwrotnie, dokonuje przekształceń z mowy zależnej na niezależną i odwrotnie, sporządza wykresy zdań pojedynczych, złożonych i wielokrotnie złożonych, wyodrębnia zdania składowe w typowych zdaniach złożonych i wielokrotnie złożonych, potrafi wymienić i określić na typowych przykładach typy zdań pojedynczych (rozwinęte i nierozwinęte, oznajmujące, rozkazujące, pytające, wykrzyknikowe), złożonych (współrzędnie i podrzędnie), w swoich wypowiedziach stosuje zdania, uwzględniając cel wypowiedzi: oznajmujące, pytające i rozkazujące

- zna i stosuje znane mu normy językowe i zasady grzecznościowe odpowiednie dla wypowiedzi publicznych
- rozpoznaje i analizuje wybrane przykłady manipulacji i prowokacji językowej
- zna i świadomie stosuje językowe sposoby osiągnięcia porozumienia

wiedzę o częściach mowy w poprawnym zapisie: głosek dźwięcznych i bezdźwięcznych, przyimków, zakończeń czasowników, partykuły nie i -by z różnymi częściami mowy; tworzy i odmienia imiesłowy,

– składni – rozpoznaje i nazywa części zdania: podmiot (i jego rodzaje: gramatyczny, logiczny, szeregowy i domyślny), orzeczenie (odróżnia orzeczenie czasownikowe od imiennego), przydawkę, dopełnienie, okolicznik (czasu, miejsca, sposobu, przyczyny, celu); nazywa związki wyrazów w zdaniu pojedynczym (w tym rozpoznaje wyraz nadrzędny i podrzędny), a także zależności między zdaniami składowymi w zdaniu złożonym, wskazuje człon nadrzędny i podrzędny; wykorzystuje wiedzę o budowie wypowiedzenia pojedynczego i złożonego w przekształcaniu zdań pojedynczych na złożone i odwrotnie oraz

zakończeń czasowników, partykuły nie i -by z różnymi częściami mowy, tworzy i odmienia imiesłowy,

– składni – rozpoznaje i nazywa części zdania: podmiot (i jego rodzaje: gramatyczny, logiczny, szeregowy i domyślny), orzeczenie (odróżnia orzeczenie czasownikowe od imiennego), przydawkę, dopełnienie, okolicznik (czasu, miejsca, sposobu, przyczyny, celu), nazywa związki wyrazów w zdaniu pojedynczym (w tym rozpoznaje wyraz nadrzędny i podrzędny w związkach wyrazów, rozpoznaje związek zgody, rządu i przynależności), a także zależności między zdaniami składowymi w zdaniu złożonym, wskazuje człon nadrzędny i podrzędny, wykorzystuje wiedzę o budowie wypowiedzenia pojedynczego i złożonego w przekształcaniu zdań pojedynczych na złożone i odwrotnie oraz wypowiedzeń z imiesłowowym równoważnikiem zdania na zdanie złożone i odwrotnie, dokonuje przekształceń z mowy zależnej na

			<p>wypowiedzeń z imiesłowowym równoważnikiem zdania na zdanie złożone i odwrotnie; dokonuje przekształceń z mowy zależnej na niezależną i odwrotnie, sporządza wykresy zdań pojedynczych, złożonych i wielokrotnie złożonych, wyodrębnia zdania składowe w zdaniach złożonych i wielokrotnie złożonych, potrafi określić typy zdań pojedynczych (rozwinęte i nierozwinęte, oznajmujące, rozkazujące, pytające, wykrzyknikowe), złożonych (współrzędnie i podrzędnie), a także rozpoznać rodzaje zdań złożonych współrzędnie (łącznie, rozłącznie, przeciwstawnie i wynikowo) i podrzędnie (przydawkowe, dopełnieniowe, okolicznikowe, podmiotowe i orzecznikowe); w swoich wypowiedziach stosuje zdania, uwzględniając cel wypowiedzi: oznajmujące, pytające i rozkazujące</p> <ul style="list-style-type: none"> •świadomie stosuje znane <p>niezależną i odwrotnie, sporządza wykresy rozbudowanych zdań pojedynczych, złożonych i wielokrotnie złożonych, wyodrębnia zdania składowe w zdaniach złożonych i wielokrotnie złożonych, potrafi określić typy zdań pojedynczych (rozwinęte i nierozwinęte, oznajmujące, rozkazujące, pytające, wykrzyknikowe), złożonych (współrzędnie i podrzędnie), a także rozpoznać rodzaje zdań złożonych współrzędnie (łącznie, rozłącznie, przeciwstawnie i wynikowo) i podrzędnie (przydawkowe, dopełnieniowe, okolicznikowe, podmiotowe i orzecznikowe) na prostych przykładach; w swoich wypowiedziach stosuje zdania, uwzględniając cel wypowiedzi: oznajmujące, pytające i rozkazujące</p> <ul style="list-style-type: none"> •swobodnie wykorzystuje znane normy językowe i zasady grzecznościowe odpowiednie dla wypowiedzi publicznych •rozpoznaje i rozumie przykłady manipulacji i prowokacji językowej, aktywnie je komentuje i reaguje na nie
--	--	--	--

			<p>mu normy językowe i zasady grzecznościowe odpowiednie dla wypowiedzi publicznych</p> <ul style="list-style-type: none"> •analizuje przykłady manipulacji i prowokacji językowej, nie poddaje się im •zna językowe sposoby osiągnięcia porozumienia, świadomie je stosuje 	<ul style="list-style-type: none"> •zna językowe sposoby osiągnięcia porozumienia, aktywnie i asertywnie je stosuje
--	--	--	---	--

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę bardzo dobrą, a ponadto przejawia wiele umiejętności w zakresie przykładowo podanych zagadnień:

Kształcenie literackie i kulturowe

SŁUCHANIE

- ocenia wysłuchany tekst pod względem merytorycznym oraz poprawnościowym, stosuje kryteria oceny odpowiednio dobrane do celu wypowiedzi i intencji nadawcy
- samodzielnie odczytuje i interpretuje zabiegi związane z prezentacją walorów artystycznych nagrania wzorcowej recytacji
- analizuje i wykorzystuje w nowych sytuacjach dydaktycznych informacje wybrane z wysłuchanego tekstu

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

- czyta różne teksty (zarówno współczesne, jak i dawne, przewidziane w programie nauczania oraz spoza niego) na poziomie dosłownym, przerośnym i symbolicznym
- samodzielnie i z pasją interpretuje teksty pisane i inne teksty kultury, uwzględniając intencję nadawcy oraz konteksty niezbędne do interpretacji, proponuje własną interpretację głosową tekstu
- praktycznie wykorzystuje informacje wybrane z tekstu literackiego, popularnonaukowego, naukowego; systematycznie i skutecznie szuka nowych informacji w celu realizacji zainteresowań humanistycznych
- krytycznie, wielostronnie i z zaangażowaniem poznawczym ocenia i wartościuje treści, zachowania i postawy przedstawione w utworach w odniesieniu do systemu moralnego i etycznego
- analizuje niejednorodność dzieł literackich

Tworzenie wypowiedzi (elementy retoryki, mówienie i pisanie)

- samodzielnie buduje spójne, logiczne, rzeczowe wypowiedzi na podany temat, w których przedstawia własne, ciekawe stanowisko lub płynnie dowodzi przyjętej racji za pomocą popartych przykładami argumentów uwzględniających różne konteksty kulturowe
- tworzy oryginalne notatki, posługując się bogatym słownictwem
- podejmuje próby własnej twórczości literackiej, świadomie stosując różnorodne środki stylistyczne, parafrazuje utwory znanych twórców
- pisze wypowiedzi oryginalne pod względem sposobu ujęcia tematu; wykazuje się szczególną dbałością o poprawność językową, bezbłędny zapis, logiczną i pomysłową kompozycję; jego język charakteryzuje się własnym stylem lub jego zaczątkami
- aktywnie uczestniczy w realizacji projektów, będąc przewodniczącym grup projektowych lub pełniąc inną ważną dla danego projektu funkcję
- proponuje tematy rozmów odnoszące się do omawianych utworów
- aktywnie uczestniczy w dyskusji jako dyskutant lub przewodniczący, rzeczowo przedstawia swoje stanowisko i wnioski, formułuje oryginalne, przemyślane sądy i spostrzeżenia
- interpretuje głosowo wygłaszany z pamięci lub czytany tekst, uwzględniając funkcję zastosowanych środków stylistycznych, charakter tekstu, konteksty
- przejawia szczególną dbałość o kulturę słowa
- oceniając pracę innych, przedstawia krytyczną, rzeczową refleksję wynikającą z wnikliwej analizy wykonanych zadań i erudycji polonistycznej, pozostaje przy tym bezstronny i życzliwy

Kształcenie językowe (gramatyka języka polskiego, komunikacja językowa i kultura języka, ortografia i interpunkcja)

- wykorzystując wiedzę o języku, odczytuje sensory symboliczne i przenośne w tekstach kultury jako efekt świadomego kształtowania warstwy stylistycznej wypowiedzi
- samodzielnie poszerza wiedzę językową i wykorzystuje ją we własnych wypowiedziach